

§ 96 . Yttrande till vattendomstolen över ansökan om lagligförklaring av en under 1992 utförd rörkulvertering m m av Torshagsån i Åby

D 1994-217 300

VA 9/1993

5

Vattendomstolen har givit Norrköpings kommun tillfälle att senast den 4 maj 1994 avge erinringar mot ansökan om lagligförklaring av en under 1992 utförd rörkulvertering m m av Torshagsån i Åby.

Miljö- och stadsplaneringsnämnden har anfört:

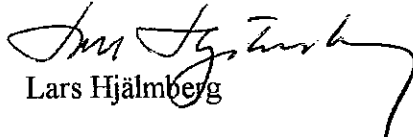
"1994-04-19 ----- Bil § 96

Kommunstyrelsen beslutar

att överlämna miljö- och stadsplaneringsnämndens yttrande till vattendomstolen som Norrköpings kommuns yttrande i ärendet.

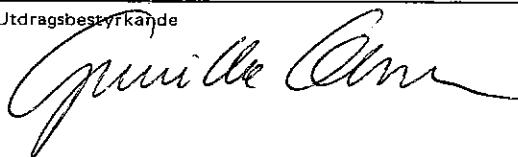
Denna paragraf förklaras genast justerad.

Enligt uppdrag

Lars Hjälmborg

Växjö tingsrätt, vattendomstolen
MOS

104

1994-04-19

Bil 996

94 -04- 2 8

Kommunstyrelsen

1994-217 300
3

Förslag till yttrande

Frågan om lagligförklaring av Klas Adsell's kulvertering av Torshagsån i Åby centrum - kommunens erinringar till Vattendomstolen.

VA 9/1993

Dnr: 1994-217 300

Bakgrund

Klas Adsell ägare till fastigheten Kvarntorp 1:3 i Åby centrum ansöker om lagligförklaring av redan utförd betongöverbyggnad (början av 1980-talet) och likaså utförd rörkulvertering (1992) av Torshagsån på fastigheterna Kvarntorp 1:1, 1:3 och 1:46 samt väg nr 898. Markområdet är idag hårdgjort med asfalt och används som parkering.

Norrköpings kommun har följande erinringar att anföra mot ansökan:

PLANSITUATION

Översiktsplan 1990, ÖP-90

I kommunens ÖP-90, delarna friluftsliv och naturvård ingår åmiljön som närreklamationszon respektive område med högt naturvärde.

Byggnadsplan

Gällande byggnadsplan för området är fastställd 28/11-1964. Den sträcka av Torshagsån som berörs av vattenföretaget ingår i planområdet. Än är i planen en del av ett område som betecknas park.

Slutsats

Lokaliseringen av vattenföretaget strider således både mot antagen översiktsplan och fastställd byggnadsplan för området.

HUSHÅLLNING MED MARK OCH VATTEN

Värden för Åbys centrala miljö

Kvillinge kommundelsnämnd har hörts i ärendet och här påpekar man att Åbybornas starka reaktioner mot kulverteringen visar att naturen längs Torshagsån ses som en mycket viktig del av centrummiljön. Än har alltså ett klart uttalat rekreativvärde. Kulverteringen har gjorts längs en del av åsträckan som passeras av många människor dagligen.

Naturvärden

Torshagsåns lopp genom Åby samhälle med dess ravin är biologiskt sett en mycket rik miljö med få motsvarigheter i kommunen. I kommunens översiktsplan, ÖP 90 delen naturvård objekt nr C 25, beskrivs åns naturmiljö på följande sätt:

"Från Åby centrum slingrar sig Torshagsån ut mot Norrviken i en genom finsediment nedskuren ravin kantad av lummiga och slutna lövbårder. Här står grova klubbalar och ett stort antal jätteekar, varav ett par döda jättar rika på bohål. Alm, lönn och gran är vanliga åtminstone i den västra delen där även några blodbokar växer. På östra sidan ån växer några bestånd hassel i stora buketter. Andra vanliga arter i buskskiktet är hägg, alm, sälg och svarta vinbär.

Floran utmed den grunda åfåran är frodig med kvävegynnade arter som stinksyska, ormbär, blek- och jättebalsamin vid sidan om mattorna av sippor och svalört som färgar ravinbranterna under våren. Här växer flera bestånd av den ståtliga ormbunken strutbräken. På de flerhundra-åriga ekarna växer svavelticka och andra vedsvampar som utgör goda livsmiljöer för vedlevande insekter.

Lövriddåerna ger förutsättningar för ett rikt fågelliv med t ex flera sjungande näktergalar. I bäcken finns havsöring och här håller strömstarar till vintertid."

Vid senare inventeringar har det visat sig att strömstaren även är en återkommande häckfågel längs Torshagsån. En annan fågelart som skvallrar om åns mycket höga naturvärden är forsärlan som under sommaren har sin hemvist längs ån. Forsärlan är en fågel knuten till forsande vatten med sydvästlig utbredning i Sverige och häckning i våra trakter är synnerligen sällsynt. Det har också inkommit ett flertal rapporter om observationer av kungsfiskare längs ån.

Havsöring

I utredningen "Åtgärdsprogram för havsöringsvatten i Norrköpings kommun" gjord av Hushållningssällskapetets fiskerikonsulent Björn Tengelin 1994 på uppdrag av kommunens Tekniska kontor konstateras Torshagsån vara det mest värdefulla lekvattnet för havsöring bland kommunens totalt sju öringbäckar. Värdet på smoltproduktionen uppskattas till 100 000 kronor per år. I programmet ges en mängd åtgärdsförslag för att höja kvalitén i varje lekvatten. Kommunen har för sitt naturvårdsarbete avsatt medel för den här typen av restaureringsåtgärder. Torshagsån kommer att åtgärdas under budgetåret 1995.

Skador av vattenföretaget

Tidigare nämnda reaktioner från Åbyborna visar att kulvertering har försämrat den centrala miljön ur rekreationssynpunkt.

Kulverteringens påverkan på den biologiska mångfalden uttrycks på flera plan. Den tidigare rika kantzonsmiljön mellan ravinens land- och vattenområde är utplånad på den 55 m långa sträcka som direkt berörs.

Djurarter som upplever en sådan lång kulvertering av åsträckan som ett hinder (både fysiologiskt och beteendemässigt) får sitt livsutrymme begränsat. Detta gäller framför allt strömstare, kungsfiskare, forsärla och havsöring.

Havsöringen bedöms i ovan nämnda utredning ha mycket fina möjligheter till lek de närmaste ca 100 metrarna uppströms kulverteringen. Den kulverterade sträckan utgör också 100 m potentiellt lekområde för havsöringen. Detta medför att 200 m av åns lekområde har utplånats, varav 100 m bedöms som högkvalitativt.

Sökanden påstår i sin miljökonsekvensbeskrivning av företaget att ett äldre vandringshinder vid Makaronifabriksfallet gör 100-meterssträckan uppströms kulverteringen otillgänglig för havsöringen genom att i sin argumentation bl a påstå att öringen går upp för lek vid medelvattenföring. Kommunen bestrider dessa påståenden. Fiskevårdsexpertis på E-läns hushållningssällskap anser det inte vara osannolikt att havsöringen passerar detta mindre fall vid tiden för uppvandring då det är högvattenföring. Om åfåran öppnas upp och restaureringsåtgärder möjliggörs är det definitivt inga svårigheter att undanröja eventuellt vandringshinder.

Denna omfattande kulvertering gör tillsammans med tidigare liknande ingrepp, t ex passager genom väg- och järnvägsbankar och industribyggnader, att Torshagsån hackas upp i korta delsträckor. Därmed störs viktiga ekologiska funktioner i ravin- och åmiljön allt mer.

De mycket viktiga ekologiska funktioner, höga naturvärden samt rekreativsvärden som skadats av kulverteringen är svåra att värdera i pengar. Däremot kan en annan del av skadebilden belysas i ekonomiska termer. De 200 metrarna förlorat lekvatten kan värderas ekonomiskt genom att prissätta den produktion av öring-smolt som sträckan skulle kunna ha gett i ostört skick. Metodiken är utvecklad av Almer och Norell (Tidskriften "Vatten" 2:1990). I ovan nämnda rapport uppges 3 års provfiske i åns lopp genom Åby centrum ha gett ett genomsnitt på 25 öring-smolt/100 m². Uppskattad genomsnittlig åbredd längs aktuell sträcka, ca 3 m, ger en årlig produktion av smolt till ett värde av ca 6000 kr (25 x 600 m² x 40 kr i 1990 års penningvärde).

Denna siffra kan jämföras med avkastning från jordbruksmark. Skörd av vete t ex, från bördig jordbruksmark i kommunen, ger ca 6 ton/ha. En sådant högt skördetal ger ett netto på ca 30 kr/100 m² och år, vilket ska jämföras med Torshagsåns ca 1000 kr/100 m² och år.

Varje kulvertering eller liknande ingrepp i Torshagsån minskar produktionen av havsöring. Det finns endast tre lekvatten av den här digniteten i

Norrköpings kommun. Varje lekvatten hyser sin egen öringpopulation med specifika egenskaper. Dessa genresurser måste vi vara rädda om.

Slutsatser

Den centrala miljön i Åby centrum har försämrats ur rekreativ synpunkt.

Förutsättningar för biologisk mångfald och viktiga ekologiska funktioner har utplånats längs den kulverterade sträckan och även i betydande delar för åmiljön i övrigt.

Torshagsåns produktion av havsöringsmolt har med all sannolikhet minskat med 5-10% vilket ger ett bortfall på 5000-10 000 kr per år (1990 års penningvärde).

NYTTAN AV FÖRETAGET

Nyttan med företaget är att utöka en befintlig icke hårdgjord yta (i gällande plan betecknad som parkmark) till en, ytmässigt något större, hårdgjord parkeringsplats för uppställning av fordon. Detta skall vägas mot ovan anförda olägenheter ur allmänt intresse. **Företaget kan inte anses som samhällsekonomiskt motiverat.**

YRKANDE

Man brukar i miljö- och naturvårdsarbetet tala om att vi måste ta reda på vad naturen tål och inte överskrida den gränsen vid olika typer av ingrepp. Detta är dock inte det samma som att vi ska ge naturen vad den tål vilket verkar ha varit en vägledande inställning i fallet med sökandens kulvertering av Torshagsån. Istället är det försiktighetsprincipen som skall gälla vid vårt utnyttjande av naturresurserna vilket också slogs fast internationellt i Riodeklarationen vid FN:s konferens om miljö och utveckling (UNCED) i Rio de Janeiro 1992.

Med detta anser sig kommunen ha visat:

att lokaliseringen av vattenföretaget strider mot gällande planer och är därmed olämplig

att Torshagsån ur naturresurssynpunkt har lidit stor skada av vattenföretaget

att den skada och olägenhet som företaget orsakat är av stor betydelse för det allmänna intresset

att nyttan med företaget ur allmän synpunkt är ringa.

Återställningsarbetet måste göras vid lågvattenföring och med bästa möjliga teknik för att undvika skadeverkningar som grumling t ex.

Norrköpings kommun yrkar på:

att hela den kulverterade och överbyggda sträckan, A-C, återställs till öppen åfåra.

MILJÖ- OCH STADSPLANERINGSNÄMNDEN

Berndt Glänneskog
1:e vice ordförande

Eva Lindahl
miljödirektör

SAMMANFATTNING

<u>bäck</u>	<u>antal</u> <u>havs-</u> <u>öring</u> <u>momentant</u> <u>(st)</u>	<u>värde på</u> <u>smolt-</u> <u>produktion</u> <u>(kr)</u>	<u>omdöme</u>	<u>de viktigaste föreslagna</u> <u>åtgärderna</u>
Djupviksbäcken	880	8 800	mycket värdefull	försurningsstudie, ev. kalkning
Kvarsebo-bäcken	447	8 920	värdefull	försurningsstudie, ev. kalkning, ev. riva dammar
Kolmårdsbäcken	4 099	41 000	mycket värdefull	försurningsstudie, ev. kalkning, ta bort strandvall och smådämmen, ev. sedimentationsdammar, årlig inspektion
Svintunaån	467	4 680	värdefull	försurningsstudie, bygga fiskväg
Getåbäcken	25	240	potentiellt värdefull	försurningsstudie, ta bort hinder
Torshagsån	mer än 15 100	100 000	mycket värdefull	årlig inspektion, vegetationsbekämpning, biotopvård
Pjältån	9 900	99 000	mycket värdefull	årlig inspektion, vegetationsbekämpning, biotopvård, ta bort hinder
Ljura bäck	0	0	ointressant	
Vadsbäcken	0	0	ointressant	förnyad undersökning om cirka fem år
Jonsbergsån	0	0	ointressant	förnyad undersökning om cirka fem år, ta bort hinder

Fisketillsynen behöver organiseras och samordnas för Bråviken och dess havsöringsbäckar. Flertalet av vattendragen skulle kunna skyddas av sportfiskeklubbar som blir "faddrar". De kan då inspektera, rensa och bedriva tillsyn. Flera vattenägare ställer sig positiva till detta.

Utdrag ur: "Åtgärdsprogram för havsöringsvatten i Norröpings kommun"

Utförd av: Björn Tengelin E-läns Hushållningssällskap

Beställd av: Tekniska kontoret